

**ULUSLARARASI ADALET DİVANI'NIN
NİKARAGUA–KOLOMBİYA KARARINDA DÜZ
ESAS HATLAR HAKKINDAKİ TESPİTLERİNE
İLİŞKİN BAZI GÖZLEMLER**

*Some Observations on the Determinations of the International Court
of Justice on Straight Baselines in the Nicaragua Colombia
Judgement*

Uğur BAYILLIOĞLU*

ÖZ

Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua ile Kolombiya arasındaki davada verdiği kararında, deniz hukukunun tartışmalı konularından biri olan düz esas hatlar hakkında önemli tespitler yapmıştır. Bu tespitler esas itibarıyla önceki içtihatla ve doktrinle uyum arz etmektedir. Bu bağlamda, BMDHS'nin düz esas hatlar üzerindeki dizaynı, makullük, istisnailik ve dar yorum üzerine bina edilmiştir. Böylece, çok özel bir coğrafyada, sınırlı bir uygulama alanına hasredilmiştir. Divan'ın ada dizisi şartı açısından zikrettiği 75 millik sayısal değer, her coğrafya açısından geçerli olmadığı açıktır. Yine de Divan'ın vurgusuna mazhar olması önemlidir. Zira ileride devletlerce benimsenme ve normatif değer kazanma potansiyeline sahiptir. Yine esas hatların iç sınırı oluşturmaları nedeniyle deniz alanlarının yan ve dış sınırlarını etkileyecekleri açıktır. Bu etkiyi yapan aşırı iddia ve uygulamalara karşı diğer devletlerin itirazı da devletlerin düz esas hatların istisnailiği konusundaki normatif tutumunu göstermektedir. Keza her zaman itiraza maruz kalmayan ve insanlığın ortak mirası statüsündeki deniz alanlarına tecavüz eden aşırı düz esas hat iddiaları da geçerlilik taşımamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Esas hatlar, BMDHS'nin 7. maddesi, düz esas hattın uzunluğu, adalar, deniz alanları sınırlandırması.

Makalenin Geliş Tarihi: 02.10.2022, **Makalenin Kabul Tarihi:** 26.12.2022.

* Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı,
E-posta: ugurbayil@cankaya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8601-7908.

ABSTRACT

ICJ, in its judgment on the case between Nicaragua and Colombia, made important determinations about straight baselines, which is one of the controversial issues of the LOS. These are essentially in harmony with the previous jurisprudence and doctrine. In this context, design of UNCLOS on straight baselines is based on reasonableness, exceptionality and restrictive interpretation. Thus, it has been devoted to a limited application area in a very special geography. It is obvious that the 75 mile numerical value mentioned by the Court in terms of the fringe of islands condition is not valid for every geography. Nevertheless it has the potential to be adopted by states and obtain normative value in the future. It is clear that the baselines will affect the lateral and outer boundary of the maritime zones, since they form the starting point of the boundary. Objection of other states against the excessive claims and practices that have this effect also shows normative attitude of the states on the exceptionality of straight baselines. The claims of extreme straight baselines that are not always subject to objection and encroaching on maritime areas that are in the status of common heritage of mankind are also not valid.

Keywords: Baselines, article 7 of UNCLOS, length of straight baseline, islands, delimitation of maritime zones.

GİRİŞ

Uluslararası Adalet Divanı (Divan) önünde görülen Nikaragua–Kolombiya davası, Karayip Denizi’nde süregelen davalar zincirine yeni bir halka eklemiştir. Diğer yönüyle Karayip Denizi’ndeki bir uyuşmazlık konusunun belli ölçüde halledilmesini sağlamıştır.

Divan, 21 Nisan 2022 tarihinde açıkladığı kararında, deniz hukukunun çeşitli konu ve veçhelerine ilişkin tespit ve değerlendirmeler yapmıştır.¹ Düz esas hatlar meselesi ise uyuşmazlıkta merkezi bir önemdedir. Zira uyuşmazlık özü itibarıyla bir deniz alanı sınırlandırma uyuşmazlığıdır. Bir esas hat tipi teşkil eden düz esas hatlar, deniz alanlarının iç sınırını ve dolayısıyla başlangıç noktasını oluşturduğundan, taraflar arasındaki sınırlandırmada etkileri

¹ Karar metni için bkz: Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20220421-JUD-01-00-EN.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.05.2022). (Bundan sonra, Nicaragua v. Colombia, 2022).

hayatidir. Zira ileri sürdüğü düz esas hat sistemi gereği, Nikaragua deniz alanlarının iç sınırı, oldukça açıkta belirlendiğinden, söz konusu devletin deniz alanları (özellikle karasuları ve münhasır ekonomik bölgesi) Kolombiya'nın münhasır ekonomik bölgesi aleyhine fazlaca artacaktır. Bu durum, hem deniz alanlarının statüsü açısından hem de çakışma durumunda sınırlandırma açısından etki doğurmaktadır.

Bu nedenle davada gündeme gelen diğer deniz alanlarına ve bu alanlardaki faaliyetlere ve müdahalelere ilişkin tüm sorunların temelinde, Nikaragua'nın düz esas sisteminin, uluslararası hukuka ve söz konusu hukuk dalının denizlerin rejimini düzenleyen temel kaynağı olarak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne (BMDHS)² uygun olup olmadığı sorusu yatmaktadır.

I) DİVAN KARARINA TAKADDÜM EDEN GELİŞMELER

A) Nikaragua'nın İlan Ettiği Düz Esas Hat Sistemi

Nicaragua ile Kolombiya arasında Divan önünde görülen davada verilen 19 Kasım 2012 tarihli kararlar hem bazı adaların egemenliği meselesi çözülmüş hem de taraflar arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması yapılmıştır.³ Lakin Divan, sınırın doğu yönü açısından bir kayıt koymuştur. Gerçekten de Divan, Nikaragua'nın, BMDHS'nin 16/2. maddesi uyarınca esas hatların konumunu bildirmemiş olması nedeniyle, ilgili alanın doğu sınırını ancak yaklaşık olarak tespit etmiş⁴ ve bu tespit, kararın nihai halinde de esas alınmak zorunda kalmıştır.⁵ Böylece Nikaragua esas hatlarının belirsizliği nedeniyle 200 mile kadar uzanan deniz yetki alanlarının dış sınırı, rakamsal açıdan kesin olmayıp, yaklaşık bir nitelik arz etmektedir.

² Çalışma boyunca BMDHS'ye yapılan atıflarda şu çeviri esas alınmıştır: M. Aydoğan Özman (Çeviren), Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, (İstanbul: İstanbul Deniz Ticaret Odası, 1984).

³ Bkz: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012, parag., 251. (Bundan sonra, Nicaragua v. Colombia, 2012). Divanın yaptığı sınırlandırmada temel uyumsuzluk konusu olan adalara verilen etkiye ilişkin tespit ve değerlendirmeler için bkz: Yücel Acer, Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları, (İstanbul: SETA Kitapları, 2021), 367-374.

⁴ Nicaragua v. Colombia, 2012, parag., 159.

⁵ Haritadaki gösterim için bkz: Nicaragua v. Colombia, 2012, s., 714. Haritada sarı kısa çizgilerle belirlenen A ile B noktaları arası, yaklaşık olarak, deniz yetki alanlarının dış sınıra tekabül etmektedir.

Nikaragua'nın müteakip tutumu, ulusal hukuk düzenlemeleri vasıtasıyla esas hatlarını tespit etmek olmuştur. Gerçekten de Nikaragua, 27 Ağustos 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 19 Ağustos 2013 tarih ve 33-2013 sayılı Başkanlık Kararnamesi⁶ ile düz esas hat sistemini ilan etmiştir. Kararname'nin 4. maddesinde bunun, BMDHS'nin 16/2. maddesi uyarınca yapılan bir uygulama olduğu belirtilmekle Divan'ın 2012 tarihli kararında Nikaragua açısından belirttiği eksikliğin tamamlanma amacı ortaya konmuştur.

Kararname, dokuz nokta halinde Cabo Gracias a Dios'dan Harbour Head'e kadar uzayan bir düz esas hat sistemi öngörmüştür. Söz konusu dokuz esas noktanın ikisi, Nikaragua anakara sahili üzerindeki, geri kalan yedisi ise anakara sahili boyunca uzanan adalar üzerindeki en düşük cezir hattı esas alınarak konumlanmıştır.⁷ Sistemi oluşturan düz hatların en kısıması 7 mil, en uzununu ise 83 mildir. Sistemdeki düz hatlar, kimi yerlerde sahile paralel uzansa da kimi yerlerde daha dik açılar oluşturmaktadır. Kararname de belirlenen esas noktalar sırasıyla şu şekildedir: Cabo Gracias a Dios, Edinburgh Cay, Cayos Miskitos (the Miskitos Cays), Ned Thomas Cay, Cayos Man of War (the Man of War Cays), East of Great Tyra Cay, Little (Küçük) Corn Island, Great (Büyük) Corn Island ve Harbour Head.

Kararname'nin dibace bölümünde, Nikaragua sahillerine bitişik adaların, sahilin parçasını teşkil ettiğinin ve esas hatların oluşturulmasında temel alınabileceğinin, Divan'ın 2012 kararıyla kabul edildiği vurgulanmıştır. Böylece Nikaragua, inceleme konusu davada ileri süreceği argümanlardan birini gündeme getirmiş olmaktadır.

Kararname'nin 1. maddesi, deniz hukukunun temel bir ilkesini ifade etmenin yanında, Nikaragua'nın düz esas hat sistemini benimsemesinin altında yatan temel amacı da ortaya koymuştur. Buna göre belirlenecek düz esas hatlar, Nikaragua karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarının genişliğini ölçmek için kullanılacaktır. Şu halde

⁶ Metin ve koordinat listesi için bkz: Law of the Sea Bulletin, No. 83, United Nations, New York, 2014, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin83e.pdf, s., 35-36. (Erişim Tarihi: 26.05.2022). Ayrıca bkz: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/nic_mzn99_2013_e.pdf, (Erişim Tarihi: 26.05.2022). Haritalı gösterim için bkz: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/MAPS/NIC_MZN99_2013_00ill.jpg (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

⁷ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 234.

deniz hukukunun temel bir ilkesi gereği bir esas hat tipi olan düz esas hatlar, söz konusu deniz alanlarının iç sınırını oluşturacaktır; buna bağlı olarak da söz konusu deniz alanlarının genişliği, bu noktalardan itibaren ölçülecektir. Dolayısıyla iç sınır ne kadar uzakta kabul edilirse, elde edilecek deniz alanları da o kadar genişleyecektir. Aynı zamanda düz esas hatların kara tarafında kalan deniz alanı, içsular rejimine tabi olacağından, Nikaragua'nın içsuları muazzam ölçüde artacaktır. Şurası açıktır ki Nikaragua'nın düz esas hat sistemini benimsemesi, hak sahibi olduğu deniz alanlarını genişletme amacının türüdür. Nitekim Divan, inceleme konusu kararda bu hususu tespit etmiştir:

“Nikaragua'nın kendi tasrihleri, düz esas hatların, aksi takdirde Nikaragua karasularının veya münhasır ekonomik bölgesinin bir parçası olacak belirli alanları içsulara dönüştürdüğünü ve Nikaragua münhasır ekonomik bölgesinin bir parçası olacak belirli alanları da karasularına dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.”⁸

Akabinde 23 Ekim 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 10 Ekim 2018 tarih ve 17-2018 sayılı Başkanlık Kararnamesi⁹ ile 33-2013 sayılı kararnamede ufak bir değişiklik yapılmak suretiyle Nikaragua'nın düz esas hat sistemine nihai hali verilmiştir. Kararname'nin 1. maddesine göre, önceki Kararname'deki 9 no'lu noktanın koordinatları değiştirilmiştir. Gerçekten de 9 no'lu noktanın nihai erişim noktasının enlem ve boylamları birkaç derecelik kaydımayla Greytown'a çekilmiştir. Bunda, Divan'ın 2 Şubat 2018 tarihli Kosta Rika–Nikaragua kararının etkisi bulunmaktadır;¹⁰ nitekim 17-2018 sayılı Kararname'nin dibace bölümünde de söz karara vurgu yapılmıştır. Böylece Büyük Corn Adası'ndan başlayan düz hattın uzunluğu, 33-2013 sayılı Kararname'de 83 mil iken, söz konusu Kararname tarafından 84 mile uzatılmıştır.

⁸ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 259.

⁹ Metin ve harita için bkz: Law of the Sea Bulletin, No. 99, United Nations, New York, 2019, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/LOS_99_WEB.pdf, s., 36-37. (Erişim Tarihi: 26.05.2022). Koordinat listesi için bkz: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/Nicaragua_PresidentialDecree.pdf, s., 3. (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

¹⁰ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 234. Karar metni için bkz: Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018. (Bundan sonra, Costa Rica v. Nicaragua). Söz konusu karara ilişkin bilgi ve adalara yönelik kısmı hakkında tespit ve değerlendirmeler için bkz: Uğur Bayılıoğlu, “Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika–Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2018, 94-137.

B) Nikaragua'nın Düz Esas Hat Sistemine Yönelik İtirazlar

17-2018 sayılı Kararname ile nihai halini alan düz esas hat sistemi, Nikaragua'nın deniz alanlarının dış sınırını oldukça genişleten neticeleri nedeniyle komşu sahil devletleri olan Kolombiya ve Kosta Rika'nın itirazlarına konu olmuş ve bu sistemin uluslararası hukuka uygunluğu sorgulanmıştır.

Kolombiya, 1 Kasım 2013 tarihli notası¹¹ vasıtasıyla, Nikaragua'nın 33-2013 sayılı Kararname düzenlemelerine yönelik itirazlarını bildirmiştir. Kolombiya öncelikle, BMDHS'nin tarafı olmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 16/2. maddesi uyarınca yapılan bir bildirim, kendisine karşı ileri sürülemeyeceğinin altını çizmiştir. Akabinde, Nikaragua'nın düz esas sisteminin uluslararası hukuka tamamen aykırı olduğunu belirtmiş ve bu konuda şu gerekçeleri ileri sürmüştür.

- Sahil, derin bir şekilde girintili çıkıntılı değildir ve sahilin yakınında bir ada dizisi bulunmamaktadır.
- Hatlar, sahilin genel yönünden sapmaktadır.
- Hatlar içinde kalan deniz alanı, kara sahasına yeter derecede bağlı değildir.

Aslında Kolombiya'nın bu tespitleri, aşağıda açıklanacak olan BMDHS'nin 7. maddesinde düz esas hatlar için öngörülen temel şartlara yapılan bir vurgudur. Açıkça maddeden bahsedilmemesinde, Kolombiya'nın BMDHS'ye taraf olmamasının etkisi bulunduğu görülmektedir. Lakin bu gerekçeleri ileri sürmesi, Kolombiya'nın konu hakkındaki *opinio juris*ini ortaya koymaktadır.

Nihai olarak Kolombiya, Nikaragua'nın düz esas sistemini tanımadığını belirtmek ve hukuki geçerliliğini reddetmek suretiyle protesto iradesini ortaya koymuş ve haklarını saklı tutmuştur.

Kolombiya, 11 Şubat 2019 tarihli notası¹² ile bu defa, 17-2018 sayılı Kararname'ye karşı protesto iradesini ortaya koymuştur. BMDHS'nin tarafı

¹¹ Bkz: Ministerio de Relaciones Exteriores, S-GACIJ-13-044272, Bogota, 1 st November 2013, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/communicationsredeposit/mzn99_2013_col.pdf, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

¹² Bkz: Republic of Colombia Ministry of Foreign Affairs, S-DM-19-003231, Bogotá, 11 February 2019,

olmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 16/2. maddesi uyarınca yapılan bir bildirim, kendisine karşı ileri sürülemeyeceğinin bir kez daha altını çizen Kolombiya, inceleme konumuz olan davada, Nikaragua'nın düz esas hat sisteminin uluslararası hukuka aykırılığını, mukabil iddia olarak ileri sürdüğünü ve konunun Divan tarafından inceleme altında olduğunu belirtmiştir. Kolombiya ilaveten, söz konusu düz esas hat sistemine yönelik Kosta Rika ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından yapılan itirazlara da gönderme yapmıştır.

Bu konuda ABD'nin itirazına ulaşamadık; fakat Nikaragua'nın düz esas hat sisteminden fazlaca etkilenen Kosta Rika, itirazlarını ve protestosunu iki notayla ortaya koymuştur. Kosta Rika, 23 Ekim 2013 tarihli notasında¹³ düz esas hat sisteminin özellikle 8-9. noktaları üzerinde durmuş ve BMDHS'nin 7. maddesindeki şartların karşılanmadığını ileri sürmüştür. Kosta Rika 20 Mayıs 2019 tarihli notasında¹⁴ ise 17-2018 sayılı Kararname'ye karşı benzer gerekçelerle itirazlarını ortaya koymuştur.

C) Meselenin Divan Önünde Gündeme Gelmesi

Aslında Divan kararının esas hatlara ilişkin bölümü, ilk başta davadaki temel unsurlardan biri olarak düşünülmemiştir. Gerçekten de dava sürecini başlatan Nikaragua'nın 26 Kasım 2013 tarihli başvurusunda söz konusu devlet tarafından ileri sürülen temel uyumsuzluk konusu; Kolombiya'nın, Divan'ın 19 Kasım 2012 tarihli kararı çerçevesinde Nikaragua'nın sahip olduğu egemenlik haklarını ve deniz alanlarını ihlal ettiği ve bunun için kuvvet kullanma tehdidinde bulunduğu iddiasına dayanıyordu.¹⁵ Nikaragua'nın düz esas hat sistemini gündeme getiren, Kolombiya'nın mukabil iddialarını içeren

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/NV_Colombia_EN.PDF, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

¹³ Letter dated 23 October 2013 from the Permanent Representative of Costa Rica to the United Nations addressed to the Secretary-General, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/531/15/PDF/N1353115.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

¹⁴ Bkz: DM-AM-0857-2019, San José, 20 May 2019 https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CostaRica_ENG.pdf, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

¹⁵ Bkz: Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 26 November 2013, Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), s., 4 vd. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/17978.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.05.2022).

17 Kasım 2016 tarihli dilekçesi olmuştur.¹⁶ Divan, Kolombiya'nın düz esas hatlara ilişkin mukabil iddialarıyla Nikaragua'nın temel iddiaları arasında doğrudan bir yasal bağlantı olduğu yönündeki kanaatini ifade etmiştir.¹⁷ Böylece Divan, bu iddiayı kabul edilebilir bulmuş (Nikaragua'nın başvurusundaki dayanağı esas alarak yargı yetkisini de mevcut kabul etmiş)¹⁸ ve esastan incelemeye başlamıştır.

II) ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DÜZ ESAS HATLAR

Devletlerin üzerinde hak sahibi oldukları, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarının başlangıç noktaları esas hatlarla tayin edilir.¹⁹ Böylece esas hatlar, söz konusu deniz alanlarının iç sınırını oluşturur. BMDHS'nin 8/1. maddesine göre: "IV. Kısım saklı kalmak şartıyla, karasuları esas hatlarının berisinde kalan sular, devletin iç sularına dahildir". Şu halde esas hatların kara tarafında kalan deniz alanı, içsular rejimine tabidir. Böylece esas hatlar, içsuların da dış sınırını oluşturmaktadır.²⁰ Deniz hukukunda iki türlü esas hat bulunmaktadır. Bunlar, normal esas hat ve düz esas hattır. Normal esas hat, 1958 Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin²¹ 3. maddesi ile BMDHS'nin "Normal Esas Hat" başlıklı 5. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: "İşbu Sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı normal esas hat, ... sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattıdır".

Demek ki normal esas hat, cezir zamanındaki coğrafi sahil çizgisine tekabül etmektedir. Normal esas hat yöntemi, genelde düz uzanımlı ve fazla girintili çıkıntılı olmayan sahillerde uygulanmaya müsaittir. Bununla beraber,

¹⁶ Bkz: Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Counter-Memorial of Republic of Colombia, Vol. I, 17 November 2016, s., 303 vd. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20161117-WRI-01-00-EN.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.05.2022).

¹⁷ Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Counter-Claims, Order of 15 November 2017, I.C.J. Reports 2017, parag., 53-54. (Bundan sonra, Nicaragua v. Colombia, 2017).

¹⁸ Nicaragua v. Colombia, 2017, parag., 64-77.

¹⁹ Bkz: BMDHS; madde 3, madde 33/2, madde 57, madde 76.

²⁰ Aydoğan Özman, Deniz Hukuku I (Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları) (Ankara: Turhan Kitabevi, 2006), 213-214.

²¹ Metin için bkz: Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk (Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar), Reşat Volkan Günel (Editör), (İstanbul: Beta, 6. Baskı, 2003), 198-204.

bazı sahiller, oldukça farklı coğrafi uzanım ve özelliklere sahiptir. Uluslararası hukuk kuralları da derin bir şekilde girintili çıkıntılı olan sahiller, mercanlar, körfezler, nehir ağızları, deltalar, limanlar, adalar, cezir yükseklikleri ile bu neviden özellikler gösteren sahillerdeki ihtiyacı karşılamak için tedrici olarak gelişmiştir.²² Bu bağlamda düz esas hat yöntemi ortaya çıkmıştır.

Düz esas hattın tedrici gelişiminde, UAD'nin İngiltere ile Norveç arasındaki Balıkçılık Davası'nda verdiği karar önem arz etmektedir.²³ Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Norveç'in sahillerindeki çıkıntı ve adaların uç noktalarını birleştirdiği düz esas hat uygulamasından kaynaklanmaktadır. Divan, Doğu Finnmark gibi sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olduğu veya Skjaergaard gibi sahile sınırdış olan takımadaların bulunduğu yerlerde, esas hattın, en düşük cezir hattından bağımsızlaşabileceğini ve geometrik şekillerle tayin edilebileceğini, bu türden sahillerde esas hattın, makul ölçülerde fiziki sahil çizgisinden sapabileceğini belirtmiştir.²⁴ Sonuç olarak Divan, düz esas hat uygulamasının Norveç sahilinin özelliklerinden kaynaklandığını, İngiltere tarafından muhalefet edilmemek suretiyle uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce uzun bir süre uygulandığını belirtmiş ve böylece söz konusu uygulamayı uluslararası hukuka aykırı bulmamıştır.²⁵ Divan kararında, düz esas hattın hangi hallerde uygulanabileceğinin de tespiti yapılmıştır. Buna göre düz esas hatların sahilin genel yönünden hissedilir şekilde sapmaması ve bu hatların gerisinde kalan su alanının içsular rejimine tabi olabilmesi için kara sahasına yeter derecede bağlı olması gerekmektedir.²⁶ Devletlerin düz esas hatların çiziminde aşırı davranmalarını önlemek için yapılan bu tespitler,²⁷ sonradan deniz hukukuna ilişkin uluslararası düzenlemelerde de yer almıştır. Gerçekten de Divan'ın söz konusu kararı çerçevesinde şekillenen düz esas hat müessesesi, ilk defa 1958 Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 4. maddesinde düzenlenmiş ve düzenleme,

²² E.D. Brown, *The International Law of the Sea, Volume I, Introductory Manuel* (Cornwall: Hartnolls Limited, 1994), 22.

²³ Metin için bkz: *Fisheries Case, Judgment of December 18th, 1951, ICJ Reports 1951.* (Bundan sonra, *Fisheries Case*). Kararın esas hatlara ilişkin yönü açısından ayrıntılı bir değerlendirme için bkz: W. Michael Reisman and Gayl S. Westerman, *Straight Baselines in Maritime Boundary Delimitation* (New York: St Martin's Press, 1992), 19-37.

²⁴ *Fisheries Case, s., 128-129.*

²⁵ *Fisheries Case, s., 138-139.*

²⁶ *Fisheries Case, s., 133.*

²⁷ Özman, 2006, 218.

BMDHS’de büyük ölçüde aynı şekilde tekrarlanmıştır.²⁸ BMDHS’nin 7/1. maddesinde, düz esas hatlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olduğu veya sahil boyunca hemen yakında bir adalar dizisinin bulunduğu yerlerde, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattın çizimi için, uygun noktaları birleştiren düz esas hatlar yöntemi kullanılabilir”.

Görüldüğü gibi sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olduğu veya sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisinin bulunması halinde, deniz alanlarının başlangıç noktası, coğrafi sahil çizgisinden ayrılacaktır. Böylece düz esas hat, coğrafi sahil çizgisi üzerinde saptanan birkaç uç noktanın bir düz çizgi ile birleştirilmesinden oluşmaktadır.²⁹ Maddenin 3. paragrafında ise Divan kararındaki tespit aynen benimsenmiş ve şu şekilde hüküm altına alınmıştır:

“Düz esas hatların oluşturduğu çizginin sahilin genel yönünden hissedilir bir biçimde sapmaması ve bu hatların berisinde kalan deniz uzantılarının iç sular rejimine tabi tutulabilmesi için, bunların kara sahasına yeter derecede bağlı olmaları gerekir”.

Sapma olgusu açısından, İngiltere–Norveç kararında Divan’ın onayladığı sistemde, düz hatların 15 dereceden fazla sapmaması karşısında, 15 ila 20 derecelik teklifler yapılmışsa da bunlar devletlerin iltifatına mazhar olmadığı gibi sayısal bir tespit BMDHS düzenlemelerinin ötesine geçeceği eleştirisiyle karşılaşmıştır.³⁰ Lakin bu durum ve sayısal belirsizlik, aşağıda da açıklanacağı gibi geniş ve aşırı yorum ve uygulamalara normatif değer kazandırmamaktadır.

Maddenin 2. paragrafında deltalarda, 4. paragrafında ise cezir yüksekliklerinde çizilecek düz esas hatlara ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Maddenin 5. paragrafında yer alan, “... esas hatların tespiti için, söz konusu bölgeye özgü ve gerçekliği ve önemi uzun bir teamül ile

²⁸ Bkz: Özman, 2006, 216–217. I. ve III. Deniz Hukuku Konferanslarında düz esas hatlara ilişkin tartışmalar, değişiklik teklifleri ve taslak metinler için bkz: Reisman and Westerman, 49–70.

²⁹ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap (Ankara: Turhan Kitabevi, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, 2003), 302.

³⁰ Bkz: Lewis M. Alexander, “Baseline Delimitations and Maritime Boundaries”, Virginia Journal of International Law, C. 23, S. 4, 1983, 515–516 ve 81 no’lu dipnot; Reisman and Westerman, 97–98 ve eşlik eden dipnotlar.

açıkça kanıtlanmış ekonomik çıkarlar göz önünde tutulabilir” düzenlemesi ile ekonomik çıkarlar ile düz esas hatlar arasında ilgi kurulmuştur. Maddenin 6. paragrafı ise düz esas hatların oluşturulması açısından genel bir sınır koymuştur. Buna göre: “Düz esas hatlar yöntemi bir devlet tarafından, diğer bir devletin karasularını açık denizden veya bir münhasır ekonomik bölgeden kesecek şekilde uygulanamaz”.

Düz esas hatların hukuki esası ve söz konusu esas hat türüne ilişkin BMDHS düzenlemeleri genel olarak bu şekildedir.³¹ Bu aşamada Divan'ın inceleme konusu davada somut olay temelinde yaptığı değerlendirmeler ve mezkûr düzenlemeleri yorumlayış tarzı incelenecektir.

III) NİKARAGUA'NIN DÜZ ESAS HAT SİSTEMİNE İLİŞKİN DİVAN'IN TESPİTLERİ VE BUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A) Tarafların Temel İddiaları ve Divan'ın Genel Tespitleri

Kolombiya'nın itirazları esas itibarıyla yukarıda değinilen, 1 Kasım 2013 tarihli notadaki argümanlara dayandırılmıştır.³²

Nikaragua ise genel olarak düz esas hat sisteminin BMDHS'nin 7. maddesinde öngörülen tüm şartları karşıladığını ileri sürmüştür.³³ Burada Nikaragua'nın daha somut ve Divan tespitine de mazhar olan iki iddiası aktarılacaktır.

Nikaragua iddiaları için öncelikle taraflar arasındaki 2012 kararında yer alan bazı Divan tespit ve uygulamalarını dayanak olarak kullanmıştır. Bu bağlamda, Divan'ın söz konusu kararda, “Nikaragua sahillerini çevreleyen adalar” ve “Nikaragua anakarası ve çevresindeki adalar” ibarelerini kullandığını ve bazı adaları da geçici eşit uzaklık çizgisinin çiziminde esas nokta olarak kabul ettiğini belirtmiştir.³⁴

Nikaragua, Divan içtihatları ışığında, anakara sahilinin genel yönüne dik bir açı ile 20 derecelik bir açı arasındaki tüm adaların göstereceği projeksiyona

³¹ Esas hatlara ilişkin yukarıdaki tespit ve alıntılar, daha önceki bir çalışmamızdan kısmen alınmıştır. Bkz: Uğur Bayıllıoğlu, Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması (Ankara: Turhan Kitabevi, 2011), 3–7.

³² Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 235.

³³ Bkz: Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 236–239.

³⁴ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 237.

bakmak gerektiğini, bunun da %46'lık bir maskeleye etkisi barındırdığını ileri sürmüştür.³⁵ Burada Nikaragua'nın, düz esas hat sisteminin gösterdiği dik açıları, sahilin genel yönünden hissedilir bir şekilde sapmamayı gerektiren, BMDHS'nin 7/3. maddesindeki şart karşısında haklı çıkarma çabası içinde olduğu görülmektedir.

Divan, uluslararası hukuka uygun olarak, esas hatların tespitinin, sahil devletine ait olduğunu ve fakat bunun, her zaman uluslararası yönü bulunan bir uygulama teşkil ederek, uluslararası hukuk kurallarına göre yapılması gerektiğini, yukarıda değindiğimiz İngiltere–Norveç kararına atıf yapmak suretiyle vurgulamıştır.³⁶ Divan'ın bu vurgusu, deniz alanı sınırlandırmalarının her zaman bir uluslararası yönü bulunduğu ve bu konudaki tek taraflı işlemlerin diğer devletler açısından geçerliliğinin uluslararası hukuku ilgilendirdiği yönündeki temel bir ilkenin ifadesidir.³⁷ Zaten uluslararası hukukun kaynak teorisi açısından aksinin söz konusu olamayacağı açıktır. Lakin Divan, bu temel ilkenin esas hatların tayin ve tespiti açısından geçerliliğini bir kez daha vurgulamak suretiyle, üzerinde durduğu ve değerlendirme yapacağı yasal zemini ortaya koymuştur.

Divan, yine yukarıda değindiğimiz gibi İngiltere–Norveç kararında düz esas hatlara ilişkin belirlenen kriterlerin, 1958 ve 1982 Sözleşmelerine aktarıldığı tespiti yapmış, bu bağlamda, BMDHS'nin 7. maddesinin taraflarca da kabul edildiği gibi örf ve adet hukukunu yansıttığı hükmüne varmıştır.³⁸

Divan, düz esas hatların kullanımı ve bunların tabi olduğu kurallara ilişkin genel şartları açıklamak için önceki içtihadına atıf yapmıştır.³⁹ Divan'ın atıf yaptığı tespit, Katar–Bahreyn kararında, Bahreyn'in düz esas hatları değerlendirilirken ortaya konmuştur.⁴⁰ Söz konusu kararda Divan, düz esas hatların belirli şartların karşılanması durumuna hasredilen, sınırlı olarak uygulama alanına sahip, istisna teşkil eden bir yöntem olduğunu

³⁵ Nicaragua v. Colombia, parag., 237.

³⁶ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 243.

³⁷ Fisheries Case, s., 132. Divan'ın bu tespiti ve daha sonraki balıkçılık kararlarında bu tespiti yaptığı atıflar için bkz: Bayıllıoğlu, 2011, 40–41, 86 no'lu dipnot.

³⁸ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 241–242.

³⁹ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 243.

⁴⁰ Bkz: Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment, I.C.J. Reports 2001, parag., 210–216. (Bundan sonra, Qatar v. Bahrain).

vurgulamıştır.⁴¹ Lakin uygulamada çok sayıda devletin düz esas hat yöntemini daha liberal bir şekilde uygulaması halinde, bu hükmün etkisin ne olacağı hususu sorgulanmıştır.⁴² Şüphesiz bu, devlet uygulamalarına ilişkin bir meseledir ve aşağıda değinilecektir.

Divan, inceleme konusu kararda, BMDHS'nin 7/1. maddesinde öngörülen bu şartları, birer “coğrafi önşart” olarak nitelemiş ve bunların alternatif özelliğine dikkat çekmiştir.⁴³ Şu halde, “sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olması” ile “sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisi bulunması” halleri, önşart teşkil etmekte ve düz esas hat yöntemi uygulamak için bu hallerden sadece birinin varlığı yeterli olmaktadır. Somut olayda Nikaragua, Cabo Gracias a Dios'dan başlayıp, Büyük Corn Adası'nda nihayet bulan 1 ila 8. noktalar arasında çizilen düz esas hatları, sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisi bulunması haline dayandırmıştır. Sistemin son düz hattı olan 8. ila 9. nokta arasındaki düz hattı ise Punta Mono'dan (Monkey Point) Kosta Rika ile kara hududuna kadar uzanan sahilin girintili yapısı çerçevesinde izah etmiştir.⁴⁴

B) Divan'ın “Derin Bir Şekilde Girintili Çıkıntılı Sahil” Değerlendirmesi

Bu noktada Divan, Nikaragua'nın düz esas sistemini dayandırdığı mezkûr iddialarını incelemeye başlamıştır. Divan, derin bir şekilde girintili çıkıntılı sahil şeridini belirlemek için tek bir kriter bulunmadığını vurgulamıştır.⁴⁵ Ashında bu durum, BMDHS'nin 7/1. maddesindeki şartların belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Gerçekten de BMDHS'de, körfez ve takımadalardaki düz hatlara ilişkin kesin düzenlemeler mevcutken, bunların aksine, genel olarak düz esas hat çizimi için gereken söz konusu şartların açık ve objektif olarak Sözleşme'deki düzenlemelere uygunluğu test edilememektedir.⁴⁶ Şüphesiz bu, düz esas hat çizimine ilişkin en temel iki şartı

⁴¹ Qatar v. Bahrain, parag., 212.

⁴² Tullio Scovazzi, “Problems Relating to the Drawing of Baselines to Close Shared Maritime Waters”, Selected Contemporary Issues in the Law of the Sea, Clive R. Symmons (Editör), (Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011), 19.

⁴³ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 244.

⁴⁴ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 244.

⁴⁵ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 245.

⁴⁶ Clive Schofield, “Departures from the Coast: Trends in the Application of Territorial Sea Baselines under the Law of the Sea Convention” The International Journal of Marine and Coastal Law, C. 27, S. 4, 2012, 728.

getiren bir düzenleme açısından bir eksiklik. Bu nedenle içtihadı bakıp, değerlendirme yapmak gerekir. Nitekim Divan da İngiltere–Norveç kararına bir kez daha müracaat etmiştir. İngiltere–Norveç kararında Divan, Norveç anakara sahilinin, fiyortları, körfezleri ve küçük girintileri hesaba katmadan, 1.500 kilometreden fazla olan bir uzunluğa sahip, kendine has bir yapısı olan, kırıklı uzanımlı ve karanın içine doğru uzun mesafeler kat eden girintilerden oluştuğu tespitini yapmıştır.⁴⁷ İşte Divan, buradaki tespitleri, önündeki davada Nikaragua'nın 8. ve 9. esas noktaları arasında çizdiği ve sahilin girintili çıkıntılı yapısı şartına dayandığı iddiasına birer kriter olarak uygulamıştır.

Divan bunun için öncelikle düz esas hat uygulamasına dayanak teşkil eden sahilin coğrafi yapısını tespit etmiştir. Divan'a göre Nikaragua'nın güney sahilini içe doğru kıvrım yapmaktadır. Lakin BMDHS 7/1. maddesindeki şartın gerçekleşmesi için sahilin hafif girinti ve içe doğru kıvrımlara sahip olması yeterli değildir; sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olması gerekir.⁴⁸ Nitekim İngiltere–Norveç kararında Divan'ın, "derin", girintili çıkıntılı" kelimelerini, herhangi bir girintili sahil şeridini veya herhangi bir düzensiz sahil ifade etmek için kullanmadığı vurgulanmıştır.⁴⁹ Bu bağlamda Divan'a göre Nikaragua sahillerinin ilgili bölümü boyunca uzanan girintiler, yeterince iç kesimlere nüfuz etmediği gibi derin bir şekilde girintili çıkıntılı olarak kabul için yeterli özelliklere sahip değildir. Divan bu noktada, kriter aldığı kavramları devreye sokmuş ve Nikaragua sahilinin bu kısımlarının, kendine has bir yapısı bulunmadığını, kırıklı bir uzanıma sahip olmadığını ve karanın içine doğru uzun mesafeler kat eden girintiler içermediğini belirtmiştir. Akabinde yukarıda değinilen Katar–Bahreyn kararındaki "sınırlı olarak uygulama alanına sahip olma" ibaresini de bir kriter olarak belirleyip, neticeten, 8. ve 9. esas noktalar arasındaki düz esas hattın, düz esas hat çizimi konusunda BMDHS'nin 7/1. maddesine de yansıyan örf ve adet kurallarına aykırı olduğuna hükmetmiştir.⁵⁰

Böylece Divan'ın, sahilin derin bir şekilde girintili çıkıntılı olduğu yerlere dayanarak düz esas hat çizimi için bir kavram dizisi tespit ettiği görülmektedir. BMDHS'nin 7/1. maddesindeki derin bir şekilde girintili çıkıntılı ibaresine dayanarak düz esas hat çizimi için gereken şartlar; kendine has bir yapısı bulunmak, kırıklı bir uzanıma sahip olmak ve karanın içine

⁴⁷ Fisheries Case, s., 127.

⁴⁸ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 245.

⁴⁹ Reisman and Westerman, 80–81.

⁵⁰ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 245.

doğru uzun mesafeler kat etmektir. (karaya yeterince nüfuz etmek). Bu olumlu şartlar, “sınırlı olarak uygulama alanına sahip olmak”, şartıyla ayrıca nitelenmiş, böylece istisnai özellikleri ayrıca ve açıkça ortaya konmuştur. Divan'ın yine kendi içtihadına müracaatla tespit ettiği bu kavram dizisi, sonraki uyuşmazlıklarda ayrıca teste tabi tutulacağı gibi bundan sonraki devlet uygulamalarında da önemli etki gösterecektir.

C) Divan'ın “Sahil Boyunca Hemen Yakında Bir Ada Dizisi” Bulunması Şartına İlişkin Değerlendirmesi

1) Uyuşmazlığın Esası

BMDHS'nin 7/1. maddesinde yer alan ilk şart, yukarıda da görüldüğü çok fazla yargı kararına konu olmamıştır. Daha çok uyuşmazlık çıkarıcı ve yargı kararlarına yansıyan, maddenin, düz esas hat çizimi için belirlediği bir diğer şart olan sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisi bulunması halidir.

Yukarıda belirtildiği gibi Nikaragua, 1. ve 8. esas noktalar arasında çizdiği düz esas hatları, sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisi bulunması haline dayandırmıştır. Bu dayanak açısından Divan, tarafların uyuşmazlık halinde buldukları noktaları şöyle listelemiştir:

- Bazı yapıların ada statüsünü haiz olup olmadıkları,
- Düz esas hat uygulaması için yeterli sayıda ada bulunup bulunmadığı,
- Söz konusu adaların, anakara ile bir bütünlük oluşturup oluşturmadıkları veya Nikaragua sahil şeridine yönelik maskeleyici etkisi gösterip göstermedikleri,
- Adaların ebat ve birbirlerine ve anakaraya mesafelerinin, düz esas hat çizimi için gereken gerekçeyi teşkil edip etmediği.⁵¹

Görüldüğü gibi taraflar arasındaki uyuşmazlık, adalara ve düz esas hat çizimine ilişkin en tipik uyuşmazlık konularını kapsamaktadır.

⁵¹ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 247.

2) Divan'ın "Sahil Boyunca Hemen Yakında Bir Ada Dizisi" Şartına İlişkin Genel Tespitleri

a) 2012 Kararı ve Derdest Uyuşmazlığa Etkisi(zliği)

Divan'ın bu temel konulardaki değerlendirmelerine geçmeden önce değinilmesi gereken husus, taraflar arasında 2012 tarihli kararında yaptığı tespitlerin, eldeki uyuşmazlık için bir sonuç doğurup doğurmadığına ilişkindir. Divan öncelikle, taraflar arasında 2012 tarihinde verdiği kararındaki hiçbir tespit, Nikaragua'nın sunduğu ada listesini onayladığı anlamına gelmediği gibi BMDHS'nin 7/1. maddesindeki ada dizisi şartı anlamında da bir sonuç içermediğini belirtmiştir. Böylece Divan, Nikaragua'nın BMDHS'nin 7/1. maddesi anlamında, düz esas hatlarını dayandırdığı sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisi bulunması şartının varlığını ispat etmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵² Divan bu şekilde yukarıda değinildiği gibi Nikaragua'nın 2012 kararında atıf yaptığı, "Nikaragua sahillerini çevreleyen adalar" ve "Nikaragua anakarası ve çevresindeki adalar" ibareleri ile BMDHS'nin 7/1. maddesi arasında bir ilişki olmadığını tespit etmiştir.

Yine 2012 kararından miras kalan bir diğer tartışma, Nikaragua'nın bir esas noktasını teşkil eden ve Kolombiya'nın cezir yüksekliği olduğu iddiasına maruz kalan⁵³ Edinburg Cay'ın durumuna odaklanmıştır. Divan, 2012 kararında, söz konusu yapıyı, resif olarak ifade edip, Nikaragua sahillerindeki adaların bir parçası olarak kabul etmiş ve geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında esas nokta olarak nazara almıştır.⁵⁴ Fakat Divan, 2012 kararındaki bu uygulamanın, Edinburg Cay'ı düz esas hat çizimi için BMDHS'nin 7/1. maddesine göre bir ada olarak kabul ettiği anlamına gelmediğini vurgulamıştır. Nihai olarak da Nikaragua'nın sunduğu verileri, söz konusu yapının, mezkûr madde anlamında ada olarak kabulü için ikna edici bulmamıştır.⁵⁵ Böylece Divan, Edinburg Cay'ı, üzerine esas nokta yerleştirilebilecek bir med yüksekliği olarak kabul etmemiştir.

Böylece Divan, 2012 kararındaki tespitlerinin, eldeki dava açısından Nikaragua'nın düz esas hat sistemine yasal dayanak teşkil eden bir yönü bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu tespit yapıldıktan sonra artık Divan'ın düz esas hat çizimine ilişkin genel meselelere yönelik tespit ve değerlendirmeleri incelenmeye başlanabilir.

⁵² Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 249.

⁵³ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 248.

⁵⁴ Bkz: Nicaragua v. Colombia, 2012, parag., 21, 201 ve 204; Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 249.

⁵⁵ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 250-251.

b) Ada Statüsü Tartışması

Divan öncelikle, her ne kadar somut davada tartışma konusu olmasa da düz esas hat çizimi için gereken esas noktaların, adalar üzerine yerleştirilebileceğini ve fakat istisnai durumlar dışında cezir yükseklikleri üzerine yerleştirilemeyeceğini belirtmiştir.⁵⁶ Bu tespit, esas itibarıyla BMDHS'nin 7/4. maddesindeki düzenlemeye dayanmaktadır. Buna göre:

“Düz esas hatlar cezir zamanı ortaya çıkan yüksekliklere doğru veya bunlardan başlamak üzere çizilmeyecektir; meğer ki, bunlar üzerinde devamlı olarak suyun üstünde kalan deniz fenerleri veya benzer tesisler inşa edilmiş olsun veya bu şekilde çizilmiş düz esas hatlar uluslararası genel bir kabul görmüş olsun”.

Demek ki esas noktalar kural olarak adalar üzerine yerleştirilecektir. Divan bu noktada adayı; “...sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş bir kara parçasıdır”, şeklinde tanımlayan BMDHS'nin 121/1. maddesine atıf yapmıştır.⁵⁷

Bilindiği gibi anılan maddede, sular yükseldiği zaman, yani med zamanı, su üstünde kalan ve sahip oldukları deniz yetki alanları açısından farklılık gösteren iki ayrı ada tipi bulunmaktadır. Meseleye vuzuh kazandırmak için Güney Çin Denizi Tahkiminde, Hakemlik Mahkemesi'nin terminolojeye ilişkin tespitlerine müracaat etmek uygun olacaktır.⁵⁸ Hakemlik Mahkemesi BMDHS'nin 121/1. maddesinde yer alan şartları karşılayan yapılar için “med yüksekliği” ifadesini benimsemiş ve bunları, kaya ve tam yetkili ada olarak iki alt kategoriye ayırmıştır. Hakemlik Mahkemesi kaya terimini, BMDHS'nin 121/3. maddesine atıfla insan oturmasına elverişli olmayan ve kendine has bir ekonomik yaşamı bulunmayan ve dolayısıyla münhasır

⁵⁶ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 246.

⁵⁷ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 246.

⁵⁸ Karar metni için bkz: PCA Case No: 2013–19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration –before– An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>, (Erişim tarihi: 11.06.2022). (Bundan sonra, The South China Sea Arbitration). Söz konusu karara ilişkin bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Uğur Bayıllıoğlu, “Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 130, 2017, 419–456.

ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakları bulunmayan med yükseklikleri için kullanmıştır. Tam yetkili ada terimini ise kaya olmayan ve BMDHS'nin 121/2. maddesine göre diğer kara parçaları ile aynı haklara sahip, med yükseklikleri için kullanmıştır.⁵⁹

Demek ki med zamanı yapıları olan tam yetkili adalar ve kayalar, düz esas hatlar için esas nokta olarak belirlenebilecektir. Bu noktada Özman'ın altını çizdiği bir tutarsızlığı vurgulamak gerekir. Bu tutarsızlık, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde hak sahibi olmayan kayaların, bir düz esas hat sistemi içinde, bu alanların iç sınırının tespitinde nazara alınıp alınmayacağı hususu açık değilken, istisnai durumlarda düz esas hatlara esas nokta teşkil edebilecek cezir yükseklikleri için böyle bir durumun bulunmamasıdır.⁶⁰ Gerçekten de bu durumda, bir cezir yüksekliğinin, bir med zamanı yapısına göre deniz alanları konusunda daha avantajlı bir duruma neden olabileceği açıktır.

İnceleme konusu davada ada statüsü açısından, yukarıda belirtildiği gibi Divan, Edinburg Cay'ı, esas nokta teşkil edebilecek bir ada olarak kabul etmemiştir. Lakin BMDHS'nin 7/4. maddesindeki ihtimal, uyumsuzluk konusu edilmediği için herhangi bir Divan tespitine mazhar olmamıştır.

c) Ada Dizisi ve Sahille İlişkisi Hakkındaki Tartışma

BMDHS'nin 7/1. maddesinde yer alan, ada dizisine ilişkin şart, sayı ve adaların sahille ilişkileri açısından kümülatif nitelikli kriterler içermektedir.⁶¹ Bu açıdan kararda ilk tartışılan konu, ada dizisini oluşturan adaların sayısının ne kadar olması gerektiğine ilişkindir. Divan, Katar-Bahreyn kararında benimsediği tersine yaklaşımla, bu sayının ne kadar olmaması gerektiğini belirleyerek sonuca ulaşmıştır. Şöyle ki; Divan öncelikle, ada dizisi şartını karşılayacak, asgari ada sayısı ile ilgili özel bir kural bulunmadığı tespitini yapmış, lakin bu tür adaların sayısının çok az olmaması gerektiğini vurgulamıştır.⁶² Gerçekten de Katar-Bahreyn kararında Divan, Bahreyn'in ana adalarının doğusundaki formasyonların, ada dizisi olarak nitelendirilememesini, bunların sayılarının azlığına bağlamıştır.⁶³ Şu halde

⁵⁹ The South China Sea Arbitration, parag., 280. Bu tespit için ayrıca bkz: Bayillioğlu, 2017, 429-430.

⁶⁰ Özman, 2006, 230 ve 233.

⁶¹ Reisman and Westerman, 82-83.

⁶² Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 252.

⁶³ Qatar v. Bahrain, parag., 124.

BMDHS'nin 7/1. maddesinde yer alan ada dizisi şartını karşılayacak, maddedeki anlamıyla ada dizisi oluşturacak ada sayısı, az olmamalıdır. Şüphesiz burada ortaya konan nicelik, her somut olayın kendine has şartları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu anlamda Divan, somut olay açısından, Nikaragua sahilindeki adaların sayısının, bir ada dizisi oluşturmak için yeterli olmadığını kabul etmiştir.⁶⁴ Lakin bu kanaatin nedeni kanımızca tam olarak gerekçelendirilmemiştir.

Divan dizi meselesiyle ilgili olarak içtihadta yer alan, kavramsal değerlendirmeleri emsal almıştır. Gerçekten de Katar–Bahreyn kararına atıf yaparak, önceki içtihadında, “ada dizisi” terimini, “ada kümesi” veya “ada sistemi” ile aynı kabul ettiğini belirtmiştir.⁶⁵ Divan'ın atıf yaptığı bir diğer karar olan Eritre–Yemen kararında ise Hakemlik Mahkemesi, Dahlak adalarını değerlendirirken, “sıkı örülmüş adalar ve adacıklar grubu” veya “ada ve adacık halısı” gibi kavramlar kullanmıştır.⁶⁶ Aynı kararda, Hakemlik Mahkemesi, Tiqfash ile Kutama ve Uqban adalarının, sahilin bu bölümünü “kontrol eden karmaşık bir adalar, adacıklar ve resifler sisteminin parçası” olması nedeniyle BMDHS'nin 7/1. maddesinde öngörülen türden bir ada dizisi sistemi olduğunu belirtmiştir.⁶⁷ Hakemlik Mahkemesi'nin aktarılan tespiti, düz esas hatlar ile civar adalar kümesi içtihadı arasında nispi bir ilgi kurduğunu göstermektedir.

Bu noktada civar adalar kümesi içtihadı gündeme gelmektedir. Söz konusu terim, bir ölçüde, BMDHS'nin 7/1. maddesinde yer alan ada dizisi şartının tahakkuku için ölçü alınabilecek sonuçlar vermektedir. Bu terim, bazı adaların, anakara sahilleriyle ilişkileri gereği, sahilin genel uzanımı içinde kalmaları nedeniyle sahilin bünyesine dâhil olarak değerlendirilmelerini ifade etmektedir.⁶⁸ Gerçekten de Eritre–Yemen kararında Hakemlik Mahkemesi, Dahlak Grubu'nu oluşturan formasyonları, ki bunların sayısı 350 olup

⁶⁴ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 252.

⁶⁵ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 254. Söz konusu kararda Divan, ancak Bahreyn'in ana adalarının da dâhil edilmesi durumunda bir "adalar kümesi" veya bir "ada sistemi"nden söz etmenin mümkün olduğunu, bu halde dahi düz esas hat uygulamasının, takımada devleti statüsüne bağlı bulunduğunu belirtmiştir. Qatar v. Bahrain, parag., 124.

⁶⁶ Eritrea–Yemen, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (Maritime Delimitation), parag., 139. <https://www.pcacases.com/web/sendAttach/518> (Erişim tarihi: 19.06.2022). (Bundan sonra, Eritrea–Yemen).

⁶⁷ Eritrea–Yemen, parag., 151.

⁶⁸ Bayıllıoğlu, 2018, 121.

büyüklerinde hatırı sayılır bir nüfus bulunmaktadır,⁶⁹ sahilin genel uzanımının bütünüleyici parçalarını oluşturan adaların tipik bir örneği olarak değerlendirilmiş ve karasuları açısından esas noktaların, bu ada sisteminin dış kümesinde bulunabileceğini belirtmiştir.⁷⁰ Bu bağlamda Hakemlik Mahkemesi, Eritre sahilinin bu kısımdaki esas noktaların, en dıştaki Dahlak adacıkları üzerindeki en düşük cezir hattı olduğuna hükmetmiştir.⁷¹ Görüldüğü gibi Hakemlik Mahkemesi, Dahlak Grubu'nu, Eritre sahilinin bir parçası olarak kabul etmiştir.

Divan, Romanya–Ukrayna kararında sahil adalarının, sahilin civar adalar kümesinden oluşması halinde sahilin bir parçası olarak değerlendirildiğini ve bunlar üzerine esas noktalar yerleştirildiğini, içtihadı (Eritre–Yemen kararına) atıf yapmak suretiyle tespit etmiştir. Fakat Serpents Adası'nın, anakaradan yaklaşık 20 deniz mili uzaklıkta, tek başına uzanan konumu nedeniyle Ukrayna sahilini oluşturan bir ada dizisi teşkil etmediğini belirtmiştir.⁷² Böylece, ada üzerine esas nokta yerleştirmemiştir.

Divan, 2012 kararında ise Nikaragua'nın sahip olduğu deniz yetki alanlarının, Nikaragua sahilindeki civar adalardan itibaren ölçüleceğini belirtmek suretiyle söz konusu ada kümelerini ilgili sahilin bir parçası olarak kabul etmiş⁷³ ve yukarıda belirtildiği gibi bunların bir kısmını, geçici eşit uzaklık çizgisinin çiziminde dikkate almıştır.⁷⁴

Kosta Rika–Nikaragua kararında ise Divan, sahilden 1 mil ile 3 mil açığa bulunan med yüksekliklerini, civar adalar kümesi değerlendirmesiyle anakara sahilin bir parçası olarak kabul etmiş ve esas nokta olarak dikkate almıştır.⁷⁵

Görüldüğü gibi civar adalar kümesi için içtihadta kullanılan kavram ve ortaya konan bazı veriler, BMDHS'nin 7/1. maddesi anlamındaki bir değerlendirmeye yardımcı olabilir. Nitekim somut olayda da Divan, civar adalar kümesi içtihadında kullanılan terimler ile BMDHS'nin 7/1.

⁶⁹ Eritrea–Yemen, parag., 14.

⁷⁰ Eritrea–Yemen, parag., 139.

⁷¹ Eritrea–Yemen, parag., 146.

⁷² Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, ICJ Reports, 2009, parag., 149.

⁷³ Nicaragua v. Colombia, 2012, parag., 145.

⁷⁴ Nicaragua v. Colombia, 2012, parag., 201.

⁷⁵ Costa Rica v. Nicaragua, parag., 142. Civar adalar kümesi içtihadına ilişkin yukarıdaki tespit ve alıntılar, daha önceki bir çalışmamızdan kısmen alınmıştır. Bkz: Bayıllıoğlu, 2018, 118–121.

maddesindeki ada dizisi şartı arasında bir ilgi kurmuştur. Divan'ın müteakip tespitleri, bunun kesin bir sonuç olmayıp, bir değerlendirme kriteri için esas alındığını göstermektedir. Gerçekten de Divan, atıf yaptığı ve içtihatla kullanılan terimleri, devamlılık olgusuna bağlamıştır. Buna göre Divan, adaların bir ada dizisi oluşturabilmesi için belirli bir devamlılığa ihtiyaç bulunduğunu, madde metninin Fransızcasında kullanılan ibarenin de belirli bir ardışıklık veya devamlılığı ifade ettiğini vurgulamış ve şu tespiti yapmıştır:

“... bir "dizi", belirli bir istikrar veya devamlılık ile birbirine bağlı bir sistem arz eden bir grup veya bir ada kümesini kapsamalıdır. Bazı durumlarda, “sahilin bir bölümünü kontrol eden” ada dizisi, sahilin büyük bir bölümünde maskeleye etkisine sahip olabilir...”⁷⁶

Divan, ada dizisi terimini bu şekilde tespit ettikten sonra, bunu niteleyen, “sahil boyunca” ve “hemen yakında” terimlerini incelemeye başlamıştır. Divan bu terimlerin, yukarıda değinilen, BMDHS'nin 7/3. maddesinde yer alan kayıtlarla beraber okunması gerektiğini belirtmiştir. Divan'a göre bu da, İngiltere–Norveç kararında altı çizildiği gibi bir “ada dizisinin”, o sahilin dış sınırı veya uç noktası olarak değerlendirilmesini sağlamak için anakaraya yeterince yakın olması gerektiğini gösterir.⁷⁷ Divan yine yukarıda değinilen Katar–Bahreyn ve Eritre–Yemen kararlarına atıf yaparak, söz konusu adaların, sahilin mütemmim cüzü olmalarının bir zorunluluk arz ettiğini; yoksa bir devletin sahilinin genel coğrafyasında birer parça teşkil etmelerinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır.⁷⁸

Şu halde, sahil boyunca hemen yakında bir ada dizisinin bulunması haline dayanarak düz esas hat çizimi için ilgili sahilin bu şekilde tanımlanması gereklidir. Bir başka ifadeyle sahil boyunca hemen yakında bulunan ada dizisi, sahilin temel karakteri olmalıdır. Zaten Divan'ın ada dizisi için aradığı istikrar ve devamlılık olgusu da esas itibarıyla bu nevi bir karaktere vurgu yapmaktadır. Bu karakterin tespitinde de BMDHS'nin 7/3. maddesindeki şartlar, temel bir ölçü oluşturmaktadır.

⁷⁶ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 254.

⁷⁷ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 255.

⁷⁸ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 255.

3) Divan'ın "Sahil Boyunca Hemen Yakında Bir Ada Dizisi" Bulunması Şartına İlişkin Genel Tespitlerini Somut Adalara Uygulaması

Divan, Nikaragua sahilindeki adaların sayısını, bir ada dizisi oluşturmak için yetersiz bulduktan sonra yaptığı ve yukarıda aktarılan "ada dizisi" ile "sahil boyunca" ve "hemen yakınında" terimlerine ilişkin tespitleri somut olaya uygulamıştır.

Divan somut olay değerlendirmesi açısından, Nikaragua'nın düz esas hatlarına esas nokta teşkil eden formasyonları, coğrafi yakınlıklarına göre iki gruba ayırmıştır. İlk grup, Nikaragua anakarasının kuzeyinde konumlanan, Edinburgh Cay, the Miskitos Cays ve Ned Thomas Cay olarak belirlenmiştir. İkinci grup ise anakaranın merkezinde konumlanmış, Man of War Cays'den itibaren Corn Adalarına kadar olan noktaldır.⁷⁹

Divan açık bir şekilde, Nikaragua "adalarının", sahil boyunca tutarlı bir küme oluşturacak kadar birbirine yakın olmadığı gibi bunların, sahilin dış kenarı olarak kabul edilecek kara sahasına da yeterince bağlı olmadığı tespitini yapmıştır. Netice olarak da Nikaragua, sahili boyunca uzanan ada gruplarının "ayrı" olduğuna hükmetmiştir.⁸⁰ Divan'ın bu kabulü açısından söz konusu adalar arasındaki uzaklığın başat gerekçeyi oluşturduğu görülmektedir.

Gerçekten de Divan'a göre her ne kadar Nikaragua, adalar ile anakara arasındaki ilişkiyi göstermek için anakara ile Corn Adaları arasında çok sayıda küçük ada bulunduğunu ve bunun sonucunda iki tarafta karasularının birleşip örtüştüğünü iddia etse de durum böyle değildir. Zira Nikaragua'nın düz esas hatları, karasularına hak kazanan herhangi bir formasyonun bulunmadığı oldukça geniş bir deniz alanını kapsamaktadır. Bu alanlar Ned Thomas Cay ve Man of War Cays arasında, East of Great Tyra Cay ile Corn Adaları arasında ve Corn Adaları'ndan Kosta Rika ile kara hududunun nihayetine kadardır.⁸¹ Görüldüğü gibi Divan'a göre bu adalar arasında, karasuları üretebilecek herhangi bir formasyon yoktur. Dolayısıyla bu adalar ayrı ve müstakil niteliktedir. Şüphesiz söz konusu adalar arasında bir formasyon bulunmaması, araya uzaklık girmesine neden olacağından, "uzaklık" mefhumunun, temel bir kriter olarak alındığı açıktır.

⁷⁹ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 253.

⁸⁰ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 256.

⁸¹ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 256.

Divan, Nikaragua'nın anakara sahillerinin güneyinde yer alan formasyonlar açısından, yine uzaklığa dayanan, bu defa sayısal içerikli bir değerlendirme yapmıştır. Buna göre, Man of War Cays'den itibaren güneyde kalan esas noktaların, (ki bunlar East of Great Tyra Cay ve Corn Adaları'dır) kuzeyde gruplandırılmış adalardan önemli ölçüde kopmuş bir nitelik arz ettiğini belirtmiş ve bu kopmayı delillendirmek için, Nikaragua'nın 4 no'lu esas noktasını oluşturan Ned Thomas Cay ile 5 no'lu esas noktasını oluşturan Man of War Cays arasında, 75 milin üzerinde kesintisiz ve kayda değer bir kırılma bulunduğunu vurgulamıştır.⁸²

Görüldüğü gibi Divan ortaya sayısal bir uzunluk koymuştur. Fakat bu tespit, iki esas nokta arasında kesintisiz devam eden 75 millik bir mesafenin, BMDHS'nin 7/1. maddesi anlamında, hemen daima, ada dizisi için gerekli şartı karşılamadığı anlamına gelmez. Zira her coğrafi durumu, kendine has özellikler çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirmek icap eder. Somut olayda bir düz hat için 75 millik bir uzunluk uygun olmasa da teorik olarak başka bir coğrafya da aksine bir değerlendirme yapılabilir. Lakin 75 millik bir mesafeyi, BMDHS'nin 7/1. maddesi anlamında ada dizisi şartı için uygun kabul edecek bir coğrafi alan bulmanın da pek kolay olmayacağı ayrıca düşünülmelidir. Aynı yorum, uç noktalar arasındaki mesafeler açısından, derin bir şekilde girintili çıkıntılı sahil şartı için de yapılabilir. Şüphesiz, Divan'ın düz hatlar açısından bir uzunluk tespiti yapması önemlidir. Bu önem, bir örnek teşkil etmek yanında, devletlerce benimsenme potansiyelinden kaynaklanmaktadır. Gerçekten de devletler, bu uzunluk etrafında bir tutum belirleyebilirler. Bu çerçevede, aşağıda değineceğimiz aşırı iddia ve uygulamaları, bu uzunluk çerçevesinde bir değerlendirmeye tabi tutabilirler. Bu değerlendirmeler de ileride oluşacak bir örf ve adet kuralının normatif nüvesini teşkil edebilir.

En azından Divan'ın sayısal tespitinin, ilerideki benzer uyuşmazlıklarda, tarafların iddia ve savunmalarında yer alacağı kesindir. Bu da gelecekteki davalarda Divan'ı daha somut tespitler yapmaya itebilir ve bunlar devletlerce benimsenebilir. Böylece BMDHS düzenlemelerini, bunlara uygunluğu tartışmalı şekilde en aşırı şekilde yorumlayarak düz esas hat iddia eden devletleri de bağlayan ve mesafe olarak sınırlayan bir kural ortaya çıkabilir. Şüphesiz sınırlama getiren sayısal değer değişebilir. Fakat aslolan aşırı uygulamaların makul bir düzeye çekilmesidir ki sayısal değer, bu amaca

⁸² Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 256. Bununla beraber, Nikaragua'nın gerek 2013 gerek 2018 haritalarında, söz konusu mesafe 72 mil olarak verilmiştir.

ulaşmak için bir hukuki koz teşkil edebilir. Makullük önemlidir ve düz esas hat sisteminin istisnai karakterinin sonucudur.

Uzunluk meselesinden sonra Divan, ada dizisi için aradığı istikrar veya devamlılığın bir göstergesi olarak kabul ettiği maskeleme etkisi açısından da olumsuz yönde bir tespit yapmıştır. Gerçekten de Divan, Nikaragua'nın anakara sahilinin, Ned Thomas Cay ile Man of War Cays arasında uzanan kısımlarıyla Corn Adalarının güneyine bakan kısımlarında, maskeleme etkisi yaratacak şekilde sahilin bu bölümünü kontrol eden adalar bulunmadığı hükmüne ulaşmıştır.⁸³ Burada da esas itibarıyla temel gerekçe yine uzaklığa bağlıdır. Zira söz konusu formasyonlar arasındaki mesafe, maskeleme etkisi imkân ve ihtimalini bertaraf etmektedir.

Divan nihai olarak, mezkûr bulgular ışığında, Nikaragua'nın düz esas hat sisteminin, BMDHS'nin 7/1. maddesinde yer alan ve örf ve adet hukukunu yansıtan şartları karşılamadığına hükmetmiştir.⁸⁴

IV) DİVAN TESPİTLERİNİN DÜZ ESAS HATLARIN UZUNLUĞU VE NİTELİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Divan kararında birbirini tamamlayan iki husus öne çıkmaktadır. Bir hattın uzunluğu olarak tecelli eden uzaklık yönündeki tespitler ve düz esas hat sisteminin istisnai niteliği.

Uzunluk hakkındaki, devlet uygulamaları konusunda 2018 tarihli Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK) raporu, yol gösterici tespitler içermektedir.⁸⁵ Öncelikle belirtmek gerekir ki ahdi düzenlemelerde, bir esas hattın azami uzunluğu konusu yer almamaktadır. Sadece İngiltere-Norveç kararında Divan, Norveç'in kullandığı en uzun hattı oluşturan ve LoppHAVET boyunca uzanan 44 millik hattın geçerliliğini kabul etmiştir.⁸⁶ BMDHS'deki bu eksikliğin, düz esas hat uygulaması konusunda ve Sözleşme'nin 7. maddesindeki şartların tespiti açısından birçok sorunu beraberinde getirdiği

⁸³ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 257.

⁸⁴ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 258 ve 260.

⁸⁵ Bkz: International Law Association, Baselines Under the International Law of the Sea, Final Report 2018. https://www.ila-hq.org/images/ILA/DraftReports/DraftReport_Baselines.pdf, (Erişim tarihi: 28.7.2022). (Bundan sonra, Final Report 2018).

⁸⁶ Alexander, 518; Özman, 2006, 219.

vurgulanmıştır.⁸⁷ UHK raporunda, uzunluklar konusundaki uygulamaya bakıldığı zaman, kimi devletlerin uygulamaları ılımlı iken kimilerinin aşırı iddialarda bulunduğu tespiti yapılmıştır.⁸⁸ Gerçekten de raporda, çok çeşitli, hatta 100 mili bile aşan bir takım uygulamalar olduğu görülmektedir.⁸⁹ Bu çerçevede, yukarıda da belirtildiği gibi düz esas hatlar açısından devletlerin, daha liberal yorum ve yaklaşımlarına dikkat çekilmiştir.⁹⁰ Şüphesiz bunların geçerliliği uluslararası hukuka bağlıdır ve bu konuda diğer devletlerin tutumu büyük önem arz etmektedir. Nitekim UHK, 1/2018 sayılı kararında, düz hatların bir uluslararası yargı organı tarafından değerlendirilmediği sürece, geçerliliklerinin büyük ölçüde diğer devletlerin itiraz etmemesine bağlı olduğunu vurgulamıştır.⁹¹

Bu noktada şu hususun altı özellikle çizilmelidir ki, Divan'ın da kabul ettiği gibi BMDHS'nin 7. maddesi örf ve adet hukuku kuralı haline gelmiştir. Buradaki mesele, söz konusu maddedeki şartların değerlendirme ve yorumlanma tarzlarına ilişkindir. Şüphesiz bu şartların dar veya geniş yorumu üzerine bina edilmiş devlet uygulamaları, antlaşmaların yorumlanması meselesi olarak değerlendirilebilir.⁹² Lakin bunlar, örf ve adet hukuku açısından da önemli olabilir. Zira devlet uygulamaları, örf ve adet kuralının kurucu unsurlarını teşkil eden ve genel bir uygulamanın neticesi kabul edilen maddi unsur ile bu uygulamanın hukuken zorunlu olduğu inancını ifade eden psikolojik unsurun temel bileşenidir.⁹³ Bu bağlamda özellikle deniz alanları sınırlandırmasında genel eğilimin, bu tür aşırı iddialara itibar edilmemesi yönünde tecelli ettiği tespiti⁹⁴ önem arz etmektedir. Demek ki düz esas hatlar konusundaki aşırı iddialar, devletler tarafından örfi (normatif) bir sonuç doğuracak şekilde kıymetlendirilmemektedir. Bu normatif kıymetsizlik durumu, sınırlandırma meselesine hasredilmiş gibi gözüktüğü de esas hatların deniz alanlarının iç sınırını oluşturmaları gerçeği karşısında, yan ve dış sınıra etki etmeleri kaçınılmazdır.

⁸⁷ Scovazzi, 18–19.

⁸⁸ Final Report 2018, parag., 24.

⁸⁹ Bkz: Final Report 2018, parag., 25 ve Ek 1.

⁹⁰ Scovazzi, 19.

⁹¹ Bkz: Resolution, 1/2018, Committee on Baselines Under the International Law of the Sea, https://www.ila-hq.org/images/ILA/Resolutions/ILAResolution_1_2018_BaselinesundertheInternationalLawoftheSea.pdf, para, 6. (Erişim tarihi: 28.7.2022).

⁹² Final Report 2018, parag., 27.

⁹³ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Emre Öktem, Uluslararası Teamül Hukuku (İstanbul: Beta, 2003), 52–207.

⁹⁴ Schofield, 731–732. Karş., Final Report 2018, parag., 27.

Düz hattın uzunluğu, derin bir şekilde girintili çıkıntılı sahiller açısından da temel önemdedir. Bu çerçevede derin bir şekilde girintili çıkıntılı sahil şeridinin tespiti açısından, girintiyi kapatan hattın uzunluğu ve bu hat ile girintinin en iç noktası arasındaki mesafe arasındaki oranın belirsizliği, BMDHS’de eksik bırakılan bir durum olarak telakki edilmiştir.⁹⁵

Uzunluk açısından BMDHS’nin 7/1. maddesindeki her iki durum için anılan maddenin 3. paragrafındaki şartlar belirleyici olacaktır. Bu da aslında sistemin istisnailiğine yapılan bir vurgudur. Divan, BMDHS’nin 7/3. maddesinde yer alan sahilin genel yönünden hissedilir bir biçimde sapmama ve kara sahasına yeter derecede bağlı olma şartlarını ilave gereklilik olarak niteleyerek,⁹⁶ düz esas hat çizimi için dar ve istisna yorumlanma zorunluluğunu teyit etmiştir. Reisman–Westerman, ada dizisi şartı açısından, sahilten uzağa yönelmediği ve BMDHS’nin 7/1. maddesindeki şartları karşıladığı sürece, düz esas hattın sapmamış olacağını belirtmiş; suların dâhili karakteri açısından ise tarihi haklar ve körfezlere yönelik gerekliliklerle paralellik kurmuştur.⁹⁷ Bu tespit, düz esas hatlar açısından dar yoruma ve istisnai niteliğe yönelik bir vurgu teşkil eder. Zira BMDHS sisteminde, tarihi hak değerlendirmeleri oldukça sınırlı olup, hukuken körfez şartları ise BMDHS’nin 10. maddesinde, katı ve sınırlı şekilde tarif edilmiştir.

Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi, açık deniz takımadalarının BMDHS’nin 7/1. maddesindeki şartları karşılamadığı gibi Sözleşme’nin, takımada esas hattı kriterlerini karşılamayan açık deniz takımadaları ile ilgili olarak, düz esas hatlar kullanma ihtimalini dışladığı kanaatini bildirmiştir.⁹⁸ Bu tespitler, uzaklık ve BMDHS’nin 7/3. maddesindeki şartlar yanında, takımada esas hatlarıyla kurduğu paralellikle, düz esas hat sisteminin istisnailiğine yapılan bir vurgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toluner, düz esas hat usulünün, “bazı özellikler taşıyan kıyılarda, bazı suların kara ülkesiyle olan sıkı bağlantısına hukuki sonuç bağla”dığını belirtmiş ve İngiltere–Norveç kararında Divan’ın bu yöndeki tespitine atıf yapmıştır.⁹⁹ Gerçekten de Divan söz konusu kararda, Norveç anakara

⁹⁵ Scovazzi, 18.

⁹⁶ Nicaragua v. Colombia, 2022, parag., 258

⁹⁷ Reisman and Westerman, 98–99.

⁹⁸ The South China Sea Arbitration, parag., 575.

⁹⁹ Sevin Toluner, Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği) (İstanbul: Beta, Dördüncü Bası, 1996), 69.

sahillerinde, pratikte diğer tüm ülkelerde olduğu gibi, kara ve deniz arasında net bir ayırım çizgisi bulunmadığını belirtmiştir.¹⁰⁰ Bu da düz esas hat sisteminin istisnailiğine ve söz konusu sistemin uygulanması için sahilin bu şekilde karakterize edilmesi gerektiğine vurgu yapan bir diğer delili teşkil eder. İnceleme konusu kararda da Divan, yukarıda aktarıldığı gibi önceki içtihadı yaptığı atıflarla bu istisnailik niteliğini teyit etmiştir. Dolayısıyla BMDHS'nin 7. madde düzenlemesini, bu bakış açısıyla dar yorumlamak gerekmektedir. Zira BMDHS, belirli bir makullük üzerine bina edilmiştir ve 7. madde düzenlemesindeki şartlar da bundan ari değildir. Makullüğü sağlamanın yolu da - ki bu aynı zamanda madde düzenlemesinin de amacı ve sonucudur- istisnailik, dar yorum ve tüm bunların neticesi olarak, sınırlı bir uygulamadır.

SONUÇ

Divan'ın inceleme konusu kararı, düz esas hatlar açısından yol gösterici, önceki içtihadı teyit eden ve genel olarak doktrinle uyuşan tespit ve değerlendirmeler ortaya koymuştur. Kararın, aşırı ve makul olmayan, BMDHS'nin 7. maddesi ile uyumu son derece tartışmalı bulunan devlet iddia ve uygulamaları açısından da etkisi bulunduğu söylenebilir. Söz konusu iddia ve uygulamalara yönelik komşu devlet tutumları değişmekle beraber, bunların, özellikle sınırlandırmaya etkisi durumunda itiraza maruz kaldıkları bir vakıadır.

Bu açıdan, Divan'ın zikrettiği 75 millik sayısal veri, kayda değerdir. Şüphesiz, bir coğrafyada çizilecek 75 millik bir hat, BMDHS'nin 7/1. maddesindeki şartları karşılarken, başka bir coğrafyada durum böyle olmayacaktır. Dolayısıyla gerek uzunluk gerek diğer şartlar açısından, BMDHS'nin 7/1. maddesinde öngörülen şart ve kriterlerin yorumu, coğrafyaya göre değişiklik gösterecektir. Nitekim Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Bangladeş-Myanmar kararında adaların sınırlandırmaya etkisi konusunda yaptığı, her somut olayın eşsiz olduğu ve spesifik bir muameleyi gerektirdiği, temel amacın ise hakça bir çözüme ulaşmak olduğu şeklindeki tespiti,¹⁰¹ düz esas hatlar için de geçerlidir. Dolayısıyla burada mesele, Divan'ın yaptığı gibi içtihadındaki emsalleri esas alarak, sınırlandırma açısından hakça bir sonuca ulaşacak şekilde düz esas hatların geçerliliğini

¹⁰⁰ Fisheries Case, s., 127.

¹⁰¹ Bkz: Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012, parag., 317. Bu karar ve tespiti ilişkin olarak bkz: Bkz: Bayilloğlu, 2018, 123 ve 126-127.

değerlendirmektir. Hakça sonucun da coğrafyaya göre değiştiği açıktır. Lakin Divan'ın 75 millik uzunluk tespiti, devletlerin, sayısal bir değer benimseme yönündeki tutumları çerçevesinde normativateye yönelik atılan bir adım teşkil edebilir. Bu açıdan önemsiz değildir.

Yine düz esas hatların niteliği açısından da normatif sonucu olan bir tespit yapılabilecektir. Şöyle ki;

Divan, BMDHS'nin 7/3. maddesinde yer alan sahilin genel yönünden hissedilir bir biçimde sapmama ve kara sahasına yeter derecede bağlı olma şartlarını, ilave gereklilik olarak nitelemek suretiyle düz esas hat çizimi için dar ve istisna yorumlanma zorunluluğunu teyit etmiştir. Buradaki ilave gereklilik vurgusu, söz konusu şartlara tali bir nitelik verildiği anlamına gelmemektedir.

Zira Divan, ada dizisi terimini niteleyen, "sahil boyunca" ve "hemen yakında" terimlerinin BMDHS'nin 7/3. maddesinde yer alan kayıtlarla beraber okunması gerektiğini belirtmek suretiyle, söz konusu şartların belirleyici önemini göstermiştir. Bu belirleyicilik, sahilin adalardan oluşan temel karakterini ve buna bağlı olarak dizi veya dizileri oluşturan adaların coğrafi istikrar ve devamlılığını ortaya koymaktan ibarettir. Böylece BMDHS'nin 7/1. maddesindeki şartlar değerlendirilirken, 7/3. maddede yer alan şartlar hesaba katılmalıdır. Zira coğrafya açısından, maddenin 3. paragrafındaki şartlar, 1. paragraftaki şartlarda mündemiçtir. Gerçekten de bunlar, coğrafi yapıya bağlanan hukuki sonucu (düz esas hat çizimi) kontrol eden şartlardır. Dolayısıyla maddenin 3. paragrafında yer alan şartları, 1. paragraftaki şartlar için bir nihai test olarak değerlendirmek gerekir. Bu bakımdan, maddenin 3. paragrafında yer alan şartların, 1. paragraftaki şartların ve genel olarak düz esas hat sisteminin ruhunu yansıttığı açıktır. Söz konusu şartların tespitinde, mesafe mefhumunun da rolü büyüktür. Şüphesiz bu düzenleme, düz hatların istisnai bir coğrafyada sınırlı bir uygulama alanına sahip olduğu hususunu teyit etmektedir.

Nitekim bizzat Divan'ın, derin bir şekilde girintili çıkıntılı ibaresine dayanarak düz esas hat çizimi için belirlediği şartlardan birisi olan, karanın içine doğru uzun mesafeler kat etmek (karaya yeterince nüfuz etmek) şartı da bu görüşü desteklemektedir.

Bu istisnailiğe ters düşen, düz esas hatlar konusundaki aşırı yönde teessüs eden devlet iddia ve uygulamalarının, özellikle sınırlandırmayı etkilemeleri durumunda, diğer devletlerin kabulüne mazhar olmaması da devletlerin

istisnailik, sınırlılık ve bunlara eşlik eden makullük konusundaki normatif tutumunu göstermektedir.

Esas hatların deniz alanlarının iç sınırını oluşturmaları nedeniyle, yan ve dış sınır üzerinde belirleyici olacakları ve bu bağlamda sınırlandırmayı etkileyecekleri açıktır. Sınırlandırma dışında, açık denize bakan sahillerde, deniz yetki alanlarının genişliği de esas hatlara göre belirlenecektir. Böylece esas hatlar, kendisi ve kaynakları, BMDHS'nin 136. maddesine göre insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen, Sözleşme'nin 1/1. maddesinde, "Bölge" olarak ifade edilen ve tüm devletlerin deniz yetki alanları dışında kalan alanın genişliğini de etkileyecektir. Zira düz esas hatlar sahilden ne kadar açıktaki kabul edilirse, ilgili devletin deniz yetki alanları da o oranda genişleyecek, buna karşın insanlığın ortak mirasını oluşturan deniz alanları o oranda daralacaktır.

Bu çerçevede vurgulamak gerekir ki doğrudan sınırlandırmayı etkilemeyen ve fakat "Bölge"nin genişliğini etkileyen aşırı ve 7. madde düzenlemesiyle uyumu tartışmalı devlet iddia ve uygulamalarının, her zaman diğer devletlerin itirazına konu olmaması, insanlığın ortak mirasını oluşturan deniz alanına tecavüz eden düz hat uygulamalarını hukuka uygun hale getirmeyecektir. Bunun nedeni BMDHS'nin 7. maddesinin zaten istisnailiği, makuliyeti ve buna paralel olarak dar yorumu ve sınırlı uygulamayı bünyesinde barındırmasıdır.

Hakkında ada dizisi şartı kadar uluslararası yargı kararı bulunmayan derin bir şekilde girintili çıkıntılı sahil şartı açısından, Divan'ın İngiltere-Norveç kararına müracaatla belirlediği kavram setinin, gelecekteki uyumsuzluklarda, söz konusu şartın tahakkukunun tespitinde bir test olarak uygulanacağı açıktır. Kendine has bir yapısı bulunmak, kırıklı bir uzanımına sahip olmak ve karanın içine doğru uzun mesafeler kat etmek (karaya yeterince nüfuz etmek) kavramlarından oluşan setin, devletlerce benimsenme ve devletlerin tutumları çerçevesinde, söz konusu şart açısından normatif değer kazanma ihtimali oldukça fazladır.

KAYNAKÇA**Kitap ve Makaleler**

- Acer, Yücel. Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları. İstanbul: SETA Kitapları, 2021.
- Alexander, Lewis M. “Baseline Delimitations and Maritime Boundaries”, *Virginia Journal of International Law*, C. 23, S. 4, 1983, 503–536.
- Bayıllıoğlu, Uğur. Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması. Ankara: Turhan Kitabevi, 2011.
- Bayıllıoğlu, Uğur. “Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi’nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 130, 2017, 419–456.
- Bayıllıoğlu, Uğur. “Uluslararası Adalet Divanı’nın Kosta Rika–Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2018, 94–137.
- Brown, E. D. *The International Law of the Sea, Volume I, Introductory Manuel*. Cornwall: Hartnolls Limited, 1994.
- Gündüz, Aslan. *Milletlerarası Hukuk (Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar)*. Günel, Reşat Volkan (Editör), İstanbul: Beta, 6. Baskı, 2003.
- Öktem, Emre. *Uluslararası Teamül Hukuku*. İstanbul: Beta, 2003.
- Özman, M. Aydoğan (Çeviren). *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*. İstanbul: İstanbul Deniz Ticaret Odası, 1984.
- Özman, Aydoğan. *Deniz Hukuku I (Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.
- Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap*. Ankara: Turhan Kitabevi, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, 2003.
- Reisman, W. Michael and Westerman Gayl S. *Straight Baselines in Maritime Boundary Delimitation*. New York: St Martin’s Press, 1992.
- Schofield, Clive. “Departures from the Coast: Trends in the Application of Territorial Sea Baselines under the Law of the Sea Convention” *The International Journal of Marine and Coastal Law*, C. 27, S. 4, 2012, 723–732.
- Scovazzi, Tullio. “Problems Relating to the Drawing of Baselines to Close Shared Maritime Waters”, *Selected Contemporary Issues in the Law of the Sea*, R. Symmons, Clive (Editör), Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, 15–29.
- Toluner, Sevin. *Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği)*. İstanbul: Beta, Dördüncü Bası, 1996.

Uluslararası Yargı Kararları

Fisheries Case, Judgment of December 18th, 1951, ICJ Reports 1951. (Fisheries Case).

Eritrea–Yemen, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (Maritime Delimitation), <https://www.pcacases.com/web/sendAttach/518> (Erişim tarihi: 19.06.2022). (Eritrea–Yemen).

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment, I.C.J. Reports 2001, (Qatar v. Bahrain).

Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, ICJ Reports, 2009.

Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012.

Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012, (Nicaragua v. Colombia, 2012).

PCA Case No: 2013–19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration –before – An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>, (Erişim tarihi: 11.06.2022). (The South China Sea Arbitration).

Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Counter-Claims, Order of 15 November 2017, I.C.J. Reports 2017, (Nicaragua v. Colombia, 2017).

Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018. (Costa Rica v. Nicaragua).

Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20220421-JUD-01-00-EN.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.05.2022). (Nicaragua v. Colombia, 2022).

BM Belgeleri

Law of the Sea Bulletin, No. 83, United Nations, New York, 2014, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin83e.pdf, (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

Law of the Sea Bulletin, No. 99, United Nations, New York, 2019, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/LOS_99_WEB.pdf, (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/ nic_mzn99_2013_e.pdf, (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/MAPS/NIC_MZN99_2013_00ill.jpg (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/Nicaragua_PresidentialDecree.pdf, (Erişim Tarihi: 26.05.2022).

Ministerio de Relaciones Exteriores, S-GACIJ-13-044272, Bogota, 1 st November 2013, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/communicationsredeposit/mzn99_2013_col.pdf, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

Republic of Colombia Ministry of Foreign Affairs, S-DM-19-003231, Bogotá, 11 February 2019, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/S/NV_Colombia_EN.PDF, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

Letter dated 23 October 2013 from the Permanent Representative of Costa Rica to the United Nations addressed to the Secretary-General, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/531/15/PDF/N1353115.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

DM-AM-0857-2019, San José, 20 May 2019 https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CostaRica_ENG.pdf, (Erişim tarihi: 27.05.2022).

Diğer Belge ve Raporlar

Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 26 November 2013, Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/17978.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.05.2022).

Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Counter-Memorial of Republic of Colombia, Vol. I,

17 November 2016, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20161117-WRI-01-00-EN.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.05.2022).

International Law Association, Baselines Under the International Law of the Sea, Final Report 2018. https://www.ila-hq.org/images/ILA/DraftReports/DraftReport_Baselines.pdf, (Erişim Tarihi: 28.7.2022). (Final Report 2018).

Resolution, 1/2018, Committee on Baselines Under the International Law of the Sea, https://www.ila-hq.org/images/ILA/Resolutions/ILAResolution_1_2018_BaselinesundertheInternationalLawoftheSea.pdf, (Erişim Tarihi: 28.7.2022).

